

Abramowicz Marta, Strzałkowska Anna, *Upagniona i nieznośna dorosłość. Sytuacja psychospołeczna usamodzielnionych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych*, Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej, Gdańsk 2014.

Arnett Jeffrey Jensen, *Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties*, „American Psychological Association” May 2000, Vol. 55., No. 5, s. 469–480.
<https://doi.org/10.1037//0003-066X.55.5.469>

Assorodobraj Nina, *Początki klasy robotniczej. Problem rąk roboczych w przemyśle polskim epoki stanisławowskiej*, wyd. 2, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1966.

Badinter Elisabeth, *Historia miłości macierzyńskiej*, przeł. Krzysztof Choiński, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998.

Baron Beata, *Wychowanie dzieci i młodzieży w rodzinnych formach pieczy zastępczej*, rozprawa doktorska, Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015, maszynopis.

Bieńko Mariola, *Wychowanek domu dziecka jako odbiorca procesu usamodzielnienia*, [w:] *Z opieki zastępczej w dorosłe życie. Założenia a rzeczywistość*, Anna Kwak (red.), Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2006.

Bowlby John, *Przywiązanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Brzezińska Anna Izabela, *Społeczna psychologia rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.

Brzezińska Anna Izabela, Wiliński Piotr, *Psychologiczne uwarunkowania wspomagania rozwoju człowieka dorosłego*, „Nowiny Psychologiczne” 1995, nr 1, s. 81–101.

Brzeziński Mikołaj, *Indeks Samodzielności*, Fundacja Robinson Crusoe, Warszawa 2014.

Corsini Carlo, „Era piovuto dal cielo e la terra l’aveva raccolto” – il destino del trovatello, [w:] *Enfance abandonnée et société en Europe XIV–XX siècle*, Actes du colloque international organisé par la Società italiana di demografia storica, la Société de démographie historique, l’École des hautes études en sciences sociales, l’École française de Rome, le Dipartimento di scienze demografiche (Università di Roma – La Sapienza), le Dipartimento statistico (Università di Firenze), Rome, 30 et 31 janvier 1987, École française de Rome, Palais Farnèse 1991, s. 81–119.

Czub Tomasz, *Wiek niemowlęcy. Jak poznać ryzyko i jak pomagać?*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka*, Anna Izabela Brzezińska (red.), Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 67–93.

Debesse Maurice, *Etapy wychowania*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1983.

Dzieci w Polsce, GUS, Warszawa 2015.

Erikson Erik H., *Dzieciństwo i społeczeństwo*, przeł. Przemysław Hejmej, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 1997.

Erikson Erik H., *Tożsamość a cykl życia*, przeł. Mateusz Żywicki, Zys i s-ka Wydawnictwo, Poznań 2004.

Golczyńska-Grondas Agnieszka, *Wychowało nas państwo. Rzecz o tożsamości dorosłych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych*, NOMOS, Kraków 2014.

Ibisz Maria, Skalec Agata, Szeniawska Magdalena, Ocena procesu usamodzielnienia wychowanków, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2007, nr 8, s. 24–29.

Jaworska-Maj Halina, Turowska Magdalena, Usamodzielnienie wychowanków w domach dziecka i rodzin zastępczych, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1991, nr 1, s. 37–40.

Kelm Albin, Formy opieki nad dzieckiem w Polsce Ludowej, WSiP, Warszawa 1983.

Kolankiewicz Maria, Porzuceni i powierzeni trosce. Dom Małych Dzieci, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2002.

Kolankiewicz Maria, Schronienie. Historia Domu Małych Dzieci ks. G.P. Baudouina, Wydawnictwo KR, Warszawa 1997.

Kolankiewicz Maria, Zaniedbywanie dzieci, „Dziecko Krzywdzone” 2012, nr 2, s. 81–94.

Kolankiewicz Maria, Zmiany funkcji rodzin zastępczych, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2013, nr 3.

Kościelska Małgorzata, Tożsamość dzieci wychowywanych w rodzinach i placówkach, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1997, nr 6.

Kozak Stanisław, Sieroctwo społeczne. Psychologiczna analiza zaburzeń w zachowaniu się wychowanków domów dziecka, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986.

Maciaszkowa Janina, Z teorii i praktyki pedagogiki opiekuńczej, WSiP, Warszawa 1991.

Marianowska Anna, Pomiędzy adolescencją a dorosłością – koncepcja emerging adulthood Jeffrey J. Arnetta, „Edukacja Dorosłych” 2013, nr 1, s. 91–104.

Matyjas Bożena, Losy życiowe usamodzielnionych wychowanków, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1994, nr 2, s. 19–20.

Morel Marie-France, A quoi servent les enfants trouvés? Les médecins et le problème de l'abandon dans la France du XVIII siècle, [w:] Enfance abandonnée et société en Europe XIV–XX siècle, Actes du colloque international organisé par la Società italiana di demografia storica, la Società de démographie historique, l'École des hautes études en sciences sociales, l'École française de Rome, le Dipartimento di scienze demografiche (Università di Roma – La Sapienza), le Dipartimento statistico (Università di Firenze), Rome, 30 et 31 janvier 1987, École française de Rome, Palais Farnèse 1991, s. 837–858.

Obuchowska Irena, Dziecko w rodzinie zastępczej i w instytucji: od teorii do praktyki, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1997, nr 3.

Obuchowski Kazimierz, Psychologia dążeń ludzkich, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1983.

Odzyskane domy rodzinne, czwarte podsumowanie doświadczeń rodzinnych domów dziecka w Polsce, Albin Kelm (red.), Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2006.

Oleś Piotr K., Psychologia człowieka dorosłego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.

Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2012 roku, GUS, Warszawa 2013.

Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2013 roku, GUS, Warszawa 2014.

Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 roku, GUS, Warszawa 2015.

Prawo w usamodzielnieniu, przewodnik dla młodzieży z opieki zastępczej, SOS Wioski Dziecięce, Warszawa.

Przewodnik usamodzielnienia, Fundacja Robinson Crusoe, Warszawa 2010.

Przewodnik Ekonomia Robinsona dla młodzieży usamodzielniającej się z instytucji opieki zastępczej, Fundacja Robinson Crusoe, Warszawa 2010.

Psychologiczne portrety człowieka, Anna Izabela Brzezińska (red.), Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

Q samodzielności. Innowacyjny model pracy wychowawczej w kameralnych Domach dla Dzieci, Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej, Gdańsk 2014.

Quality4Children Standards (Q4C) – Jakość dla Dzieci. Standardy opieki zastępczej w Europie, SOS KINDERDORF International, FICE International, IFCO, 2007.

Radwan-Pragłowski Janusz, Frysztański Krzysztof, Społeczne dzieje pomocy człowiekowi: od filantropii greckiej do pracy socjalnej, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1998.

Rozwój psychiczny człowieka w ciągu życia. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne, Maria Tyszkowa (red.), Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1988.

Ruszkowska Marzena, Diagnoza rodzin zastępczych wobec dylematów współczesności, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013.

Rymsza Marek, Opieka zastępcza nad dziećmi a praca socjalna, czyli o niedostatkach zreformowanego systemu pomocy społecznej w Polsce, [w:] Z opieki zastępczej w dorosłe życie. Założenia a rzeczywistość, Anna Kwak (red.), Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2006.

Samodzielność, Pomoc w usamodzielnianiu się pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej. Informacja o wynikach kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny, Warszawa 2014.

Sińczuch Marcin, Wchodzenie w dorosłość w warunkach zmiany społecznej, Uniwersytet Warszawski, Instytut Socjologii, Warszawa 2002.

Sokołowska Jolanta, Na przekór losowi. Tworzenie rodziny przez osoby osierocone, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.

Sołtys Anna, Kulig Beata, Usamodzielnienie oczami młodzieży. Raport z badań na temat doświadczeń usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej zrealizowany w ramach projektu „Prawa dziecka w opiece zastępczej, od teorii do praktyki: nowe spojrzenie poprzez badania rówieśnicze”, SOS Wioski Dziecięce w Polsce, Warszawa 2012.

Stępak Monika, Losy wychowanków domu dziecka we Wrzosowej, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2006, nr 6, s. 36–37.

Surdacki Marian, Dzieci porzucone w Szpitalu Świętego Ducha w Rzymie w XVIII wieku, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1998.

Szumiłło Teresa, Nie spadłem z chmur – kilka słów o rozwoju adoptowanego dziecka, wykład na konferencji „Wielowymiarowy obraz adopcji. Rola systemu wsparcia rodziny w procesie budowania więzi”, Łódź, 7.10.2015.

Telka Lucyna, Rodzinny Dom Dziecka jako środowisko wychowawcze, rozprawa doktorska, Łódź 1995.

Usamodzielniaj się zdrowo, przewodnik dla młodzieży z instytucji opieki zastępczej, Fundacja Robinson Crusoe, Warszawa 2011.

Wiśniewska Wanda, Przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia w warunkach współczesnego domu dziecka, [w:] Rodzinne i pozarodzinne środowiska wychowawcze, Aleksandra Siedlaczek-Szwed, Iwona Wagner (red.), Częstochowa 2002, s. 171–184.

Wojciechowska Julita, Okres wczesnej dorosłości. Jak rozpoznać ryzyko i jak pomagać?, [w:] Psychologiczne portrety człowieka, Anna Izabela Brzezińska (red.), Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 469–502.

Zagrożone dzieciństwo, rodzinne i instytucjonalne formy opieki, Maria Kolankiewicz (red.), WSiP, Warszawa 1998.

Ziółkowska Beata, Okres wczesnej dorosłości. Jak rozpoznać potencjał młodych dorosłych?, [w:] Psychologiczne portrety człowieka, Anna Izabela Brzezińska (red.), Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 423–468.

Z opieki zastępczej w dorosłe życie. Założenie a rzeczywistość, Anna Kwak (red.), Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2006.

Akty prawne

Urządzenia i Przepisy Szczególne Administracji Miejscowej Szpitalów i ich Funduszków Opracowane przez Komisję Wojewódzką nad Radami Szczególnymi Szpitalów, Teczka „Szpital Dzieciątka Jezus I”, Archiwum Sióstr Miłosierdzia, Warszawa 1817.

Ustawa z 21.01.2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej, Dz.U. 2000 nr 12, Ustawa z 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz o emeryturach i rentach, Dz.U. 2000, nr 19, poz. 238.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r., Dz.U. 10 marca 2015, poz. 332.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 września 2000 r. w sprawie udzielania pomocy na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osobom opuszczającym rodziny zastępcze, niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych i domów pomocy społecznej, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich i specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, Dz.U. 2000, nr 81, poz. 909.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 października 2001 r. w sprawie udzielania pomocy na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem osobom opuszczającym rodziny zastępcze, niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych i domów pomocy społecznej, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich i specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, Dz.U. 2001, nr 120, poz. 1293.

Rozporządzenie ministra Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie, Dz.U. 2005, nr 6, poz. 45, Dz.U. 2007, nr 208, poz. 1507.